

Monika Butorová

Katolícka Univerzita v Ružomberku
Slovakia

The influence of the churches on the shaping methods of social work

The influence of the churches on the shaping methods of social work

Abstract: The contribution deals with the impact of the Church on the formation of the monitoring methods of social work. In parallel with it, as well as a closer insight into the social thinking in the Church brings and its importance for people. One of the current modern methods of social work, according to the type of activity being carried out is mediation, protection or penitencion and postpenitencion care. From the perspective of social work can keep track of activity in many of the features of these deeds of the Saints. The aim is therefore to highlight the essential features of the selected methods of social work and the beginnings of the Church.

Key words: social work, religion, faith, social principles, help.

Sociálne myslenie a sociálna služba vždy zohrávali významnú úlohu v živote Cirkvi od jej samotného počiatku. Sociálne cítenie zo strany kresťanov bolo vždy na poprednom mieste vo vzťahu ku všetkým, ktorí potrebovali pomoc (Kochan, 2009, s. 39–44). Kresťania podávali a aj podávajú pomocnú ruku bez rozdielu vo vzťahu k náboženskej príslušnosti či národnostnej identite. Výhodiskom sociálnej služby pre kresťanov boli vždy slová Svätého Písma. Skutočný prejav lásky k blížnym videli v skutkoch a slovách nášho Spasiteľa, apoštolov a prvotných kresťanov (Mt 8, 3–4; 8, 16–17; 9, 22–30; 12, 13; 22, 37–40; 25, 34–36; Lk 13, 10–17; 14, 2–5; Jn 9, 6–7; Sk 2, 42–46; 6, 1–6; 1 Kor 13, 13). Sociálna služba z kresťanského pohľadu je prejavom a vyjadrením základu života Cirkvi.

V súčasnosti sociálna práca ako vedný odbor používa podobné metódy ako sociológia, pedagogika, psychológia a podobne. Avšak používa aj tzv. vlastné metódy, ktoré vznikli priamo v oblasti praxe sociálnej práce. Predpokladá sa, že každá z týchto moderných metód by mohla pomôcť k vyriešeniu potenciálnych kríz hroziacich spoločnosti (Levická, 2003, s. 18–19). Metódy sociálnej práce z hľadiska ich vnútorných charakteristík môžeme rozdeliť do nasledujúcich hľadísk: časové hľadisko, statusové hľadisko, demografické hľadisko. Ďalej podľa miesta výkonu, podľa druhu vykonávanej činnosti (Levická, 2003, s. 19–20). Táto skutočnosť svedčí o obsahovej rôznorodosti metód sociálnej práce. My sa pokúsime ukázať na niektoré princípy súčasných metód sociálnej práce v jednotlivých obdobiach cirkevných dejín. Zároveň priblížime základné prvky vybraných metód sociálnej práce v kontexte sociálnej služby a učenia Cirkvi. Môžeme teda povedať, že z nášho pohľadu metódy sociálnej práce:

- sú spojené so vznikom Cirkvi;
- majú predovšetkým biblické východiská;
- vyplývajú zo skúsenosti Cirkvi resp. cirkevného spoločenstva, ktorého hlavnou zásadou od samotného počiatku bol život podľa Evanjelia;
- nebolo potrebné ich bližšie klasifikovať ani špecifikovať, pretože vždy existovali v Cirkvi ako prirodzená súčasť jej života;
- ich charakteristické črty sú zreteľné, napriek tomu, že v minulosti v dejinách Cirkvi nemali tie isté resp. podobné pomenovania;
- boli formované do podoby v akej ich poznáme dnes vďaka učeniu a životu Cirkvi.

Podľa druhu vykonávanej činnosti je jednou zo súčasných moderných metód sociálnej práce mediácia. Mediácia je považovaná za inovatívnu metódu, cieľom a výsledkom ktorej je jasne formulovaná, zrozumiteľná a prakticky uskutočnená dohoda, na ktorej sa podieľajú všetci účastníci mediálneho procesu (Matoušek a kol., 2003, s. 139). Napomáha pri riešení rôznych sociálno-právnych otázok mimosúdnou cestou. S určitými prvkami mediácie sa môžeme stretnúť vo Svätom Písme. Základné črty tejto metódy môžeme sledovať napríklad v činnosti Ježiša Krista, o ktorom si môžeme dovoliť tvrdiť, že je najlepším Mediátorom v dejinách kresťanstva. Ježiš Kristus napríklad riešil spor a vzťahy medzi zákonníkmi a farizejmi a tiež aj ženou cudzoložnicou. Poznal pomery, zámery, príčiny sporu a postoje obidvoch zainteresovaných strán a ponúkal im možnosť riešenia problému tak, aby výsledok dohody bol prospešný pre všetkých. Zákonníkom a farizejom hovorí: „*Kto je z vás bez hriechu, nech prvý hodí po nej kameňom*“ (Jn 8, 7). Obidve strany tak majú možnosť zamyslieť sa nad vlastným životom a zmeniť sa. Ďalšie

črty mediácie môžeme pozorovať tiež v činnosti apoštolov a v živote prvotnej Cirkvi. Napríklad svätý apoštol Pavol rieši roztržky v korintskej Cirkvi prostredníctvom adresovaného listu korintským kresťanom, obsahom ktorého sú rozličné poučenia. Z nich jasne vyplýva, v čom spočíva koreň sporov a ako ho vykoreniť (1 Kor kap. 1). Výsledok, tak isto ako aj v prípade Ježiša Krista, je prospešný pre všetkých, pre celú korintskú Cirkev. Po apoštoloch túto úlohu na seba preberajú aj biskupi. Príkladom je aj svätý Kliment Rímsky, ktorý bol jedným z významných učiteľov a spisovateľov v prvotnej Cirkvi. Napísal Prvý list Korintčanom, z dôvodu neporiadku v Cirkvi v Korinte a zrejme bol podobný tomu, o ktorom písal aj apoštol Pavol (1 Kor 1, 10–17). Boli to práve nepokoje, ktoré viedli k zosadeniu niektorých predstavených v tejto miestnej Cirkvi. Keďže sa takýto skutok považoval a stále sa aj považuje za kánonicky neprípustný, vznikla nevyhnutnosť zásahu inej miestnej Cirkvi, v tomto prípade rímskej. Svätý Kliment ako najdôležitejšie v liste hodnotí nepokoje v Korinte. Nachádza ich príčiny práve v zle a pýche. Zásah vykonáva až vtedy, keď sa v korintskej Cirkvi objavuje otázka, či spor nie je schopná riešiť sama. Svätý Kliment ako biskup miestnej rímskej Cirkvi z bratskej lásky v Kristu ponúka možnosť návratu k jednote v Cirkvi. Z pohľadu sociálnej práce môžeme sledovať v skutkoch svätého Klimenta určité črty mediácie. Svätý Kliment navrhuje riešenie sporu cez pokánie a pokoru, lásku, vieru a poslušnosť Bohu. Zo záveru listu jasne vyplýva, že svätý Kliment očakáva odpoveď o vyriešení problémov. Môžeme predpokladať, že jednou z najpoužívanejších foriem mediácie prvotnej Cirkvi bolo práve písanie listov svätými apoštolmi, biskupmi, svätými otcami a cirkevnými spisovateľmi bolo. Ďalšou významnou osobnosťou v dejinách Byzancie, ktorú skutočne môžeme považovať za jedného z najlepších sociálnych pracovníkov a mediátorov svojej doby bol svätý Ján Milostivý, patriarcha Alexandrijský. Žil a pôsobil v 7. storočí. Zaujímavé je že bol veľmi prísny askétom. Neustále prebýval v modlitbách a za každých okolností bol ochotný pomôcť. Pre jeho asketický spôsob života bol známy v celom okolí. Po smrti alexandrijského patriarchu cisára Herakliosa celé duchovenstvo požiadalo svätého Jána, aby prijal biskupskú službu. Môžeme povedať, že Svätý Ján dôstojne vykonával svoju pastiersku službu, staral sa o mravnú ale tiež aj dogmatickú výchovu jemu zverenej pastvy. Vyznačoval sa tým, že poskytoval milodary každému, kto bol v núdzi. Na začiatku svojej pastierskej služby prikázal zrátať všetkých chudobných a zobrajúcich v celej Alexandrii, ktorých bolo v tom čase vyše sedemtisíc. Všetkým týmto ľuďom svätý Ján poskytoval každý deň a bezplatne stravu. Vždy v rovnakom čase, každú stredu a piatok, sv. Ján prichádzal k dverám katedrálneho chrámu, kde si sadol na schody a prijímal všetkých, ktorí to potrebovali. Riešil

roztržky, pomáhal utláčaným, rozdával milodary. A práve v tejto činnosti svätého Jána je možné sledovať jasné črty mediácie, ale tiež aj sociálnoprávnej ochrany. Okrem toho, trikrát týždenne navštevoval nemocnice, kde duchovne povzbudzoval a pomáhal trpiacim. V tom čase cisár Heraklios viedol boje s Peržanmi, ktorí uväznili veľké množstvo kresťanov. Patriarcha Ján v snahe vyslobodiť uväznených vyčlenil veľkú časť cirkevného majetku. Nikdy sa nestalo, že by odmietol pomôcť prosiacim. Pamiatku svätého Jána Milostivého, patriarchu Alexandrijského si svätá pravoslávna Cirkev pripomína 12. novembra a považuje ho za jedného z najvýznamnejších filantropov v dejinách Cirkvi.

Sociálnoprávna ochrana je ďalšou metódou sociálnej práce podľa druhu vykonávanej aktivity (Levická, 2003, s. 20). Osoby, ktoré poskytovali takúto formu pomoci boli väčšinou biskupi. Môžeme ju vidieť napríklad aj v osobe svätého Jána Milostivého, patriarchu Alexandrijského, ako sme už spomenuli vyššie. Zreteľné črty tejto metódy v dejinách Cirkvi môžeme sledovať práve po Milánskom edikte, kedy biskupi mohli slobodne študovať nielen teológiu, filozofiu ale aj ďalšie humanitné vedy či právo. Ide o novú epochu v cirkevnej histórii, kedy sa pre biskupa právnické vzdelanie stáva nevyhnutnosťou. Sociálnoprávna ochrana a jej aplikácia v praxi sa stáva prirodzenou súčasťou života Cirkvi. Zaujímavé je to, že už vo 4. storočí má sociálnoprávna ochrana veľmi širokospektrálny záber klientov. Túto skutočnosť nám potvrdzuje 7. pravidlo Sardického miestneho snemu, ktorý sa uskutočnil v r. 343. V ňom sa hovorí, že za dôstojnejšie je považované to, keď biskup podáva pomocnú ruku a oroduje za chudobných a jednoduchých ľudí. Pokiaľ je niekto od niekoho utláčaný; napríklad nejaká vdova, ktorej bolo ublížené, alebo sirota, ktorej bol odobratý akýkoľvek majetok, čo jej patrí. S podobnou myšlienkou sa stretáme aj v 3. pravidle 4. všeobecného snemu, ktorý sa uskutočnil v meste Chalcedón v r. 451. Dané pravidlo prezentuje podobu sociálnoprávnej ochrany 5. storočia, ktorá bola na dané obdobie dostatočne dobre rozvinutá. V ňom je povedané, že snem rozhodol, že nikto, ani biskup, ani klerik, ani mních nesmie si kupovať statky ani prijímať rozhodnutia vo svetských záležitostiach. Nevzťahuje sa to na ustanovenia, vyplývajúce zo štátnych zákonov, kedy je povolaný k nevyhnutnej starostlivosti o maloleté deti. Alebo keď biskup mesta poverí niekoho, aby sa staral o cirkevné veci, siroty, bezradné vdovy, alebo osoby, ktoré obzvlášť potrebujú cirkevnú ochranu (Kadlec, Dějin katolické církve).

Medzi metódami sociálnej práce podľa druhu vykonávanej činnosti sa stretáme tiež s penitenciárnou a postpenitenciárnou starostlivosťou (Levická, 2003, s. 20). So zreteľnými črtami tejto metódy sa opäť stretávame v 7. pravidle Sardického miestneho snemu. Hovorí sa v ňom, že sa často stáva, že niektorí, ktorí sú za svoje

trestné činy, buď uväznení alebo poslaní do vyhnanstva prípadne iným spôsobom odsúdení, obracajú sa na Cirkev a prosia o milosrdenstvo. Nepatrí sa im odmietat pomoc, ale skôr bez váhania a pochyb vyprosovať pre nich zhovievavosť a podať im pomocnú ruku. Cirkev sa neustále, a to v celých dejinách svojej existencie, starala o týchto ľudí, či už počas výkonu väzby, alebo po ňom. Snažila sa, aby títo ľudia aktívne prežívali liturgický a sviatostný život Cirkvi, ako to len bolo možné. Často sa priamo vo väzení vykonávajú bohoslužby, číta sa zo Svätého Písma, vedú sa diskusie s uväznenými, počas ktorých sa kladie dôraz práve na duchovný a etický život človeka, na pokánie a pokoru. Takouto formou sa Cirkev snažila a stále sa aj snaží priviesť týchto ľudí k prehodnoteniu predošlého života a jeho premene. Snaží sa týchto ľudí pripraviť na začlenenie sa do života spoločnosti po výkone väzby. Osobitnú úlohu v kontexte penitenciarnej starostlivosti zohrávali práve diakoni, ktorí pravidelne väzňom nosili a dávali Eucharistiu. Po výkone väzby alebo vyhnanstve Cirkev pomáhala opäť týmto ľuďom adaptovať sa v spoločnosti. Poskytla na určitý čas strechu nad hlavou, stravu, ak to bolo možné aj prácu. Často však riešila aj svetské legislatívne otázky týkajúce sa života týchto ľudí. Penitenciarňa a postpenitenciarňa starostlivosť ma ekleziálny charakter, aj preto má svoje zakotvenie v cirkevných zákonoch.

Pokiaľ ide o metódy sociálnej práce podľa miesta výkonu, priblížime si tzv. komunitnú sociálnu prácu a jej existenciu v cirkevnom prostredí. Významnou osobnosťou v tejto sfére je svätý Ján Kronštadský. Tento svätý v roku 1882 zriadil „Domov lásky k práci“, ktorý bol známy ako osvetovo-dobročinná inštitúcia či zariadenie. Táto inštitúcia pomáhala každému, kto sa nachádzal v núdzi. Určitou osobitosťou bolo to, že sa pomoc neposkytovala spôsobom almužny, ale prostredníctvom mzdy za vykonanú prácu. Cieľom tejto inštitúcie ako jednej z foriem sociálnej starostlivosti bola stimulácia k činnosti práce, čo sa, samozrejme, nedosahovalo spôsobom dávania almužny. V takomto domove chudobní, bezdomovci, nezamestnaní nielen pracovali, ale aj študovali, liečili sa, mohli oddychovať, dostávali príspevky, nocľah a pod. V takomto prípade bol uskutočnený pokus zameniť almužnu za kolektívnu prácu pre tých, ktorí sú v núdzi, chudobných, kde viac-menej boli nútení postarať sa o seba sami. Domov lásky k práci bol prvým centrom v Rusku, ktorý sa venoval riešeniu nezamestnanosti, bezplatnému vzdelaniu a výchove a zároveň aj dobročinnosti (Hangoni, Gerka, 2009, s. 24–67).

Záver

Sociálna práca v zmysle sociálnej pomoci má svoje korene už v počiatkoch ľudstva. Na území Európy to bolo niekoľko desiatok storočí doménou kresťanských cirkví. Sociálna služba cirkvi v prvých storočiach spočívala hlavne v starostlivosti o vdovy, siroty, chorých a núdznych, väzňov a vyhnanco, pútnikov a blížnych v neočakávanom nešťastí a otrokov. Dejiny sociálnej práce nemožno vymedziť iba od 13., prípadne 19. storočia, ako sú ohraničené niektorými autorami. Je nevyhnutné vnímať ich prinajmenšom v kontexte dvetisícročnej tradície kresťanstva Východu i Západu. Svätý Otec Benedikt XVI. Vo svojej encyklike *Caritas in Veritate* hovorí, že sociálna náuka Cirkvi, má dôležitú interdisciplinárnu dimenziu, a teda môže z tohto pohľadu plniť mimoriadne účinnú úlohu. Umožňuje viere, teológii, metafyzike a vedám nachádzať ich miesto v rámci spolupráce v službe človeku. Predovšetkým tu sociálna náuka Cirkvi uplatňuje svoju sapienciálnu dimenziu.

Literature:

- Hangoni T., Gerka M., *Človek – práca – nezamestnanosť*, Prešov 2009.
- Kadlec J., *Dějiny katolické církve*, <http://adks.apha.cz/res/data/131/014663.pdf>. Tlač na 12.05.2013 r.
- Kochan P., *Význam filantropie podľa svätého Jána Zlatoústeho*, w: *Kresťanské východiská sociálnej práce a jej misijný rozmer: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 6.–7. októbra 2008 v Prešove*, Štefan Šak (ed.), Prešov 2009.
- Levická J., *Metódy sociálnej práce*, Trnava 2003.
- Matoušek O. a kol., *Metody a řízení sociální práce*, Praha 2003.